

VALENȚELE FORMATIVE ALE PEDAGOGIEI MONTESSORI ÎN GRUPELE INCLUZIVE

**MARIA PERETEATCU, doctor, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova**

Annotation: *The article highlights the principles of Montessori pedagogy that places the full respect of the child's freedom of expression and manifestation in the center of education. Particular attention is paid to the observation of the child under the conditions of its free manifestation. The results of Maria Montessori's work with normal children and disabled children are analyzed, which are based on the experience of the French doctor, Itard and the teacher and doctor Edouard Seguin. A special emphasis is placed on the environment and materials of a Montessori class, where children have a great freedom of expression, a great freedom of movement, which causes them to reveal their needs and skills.*

Keywords: *self-motivation, principles, humanism, environment, teaching materials, biological product, social product.*

Scopul educației Montessori, în viziunea celei care a fundamentat-o - dr. Maria Montessori, este de a învăța copilul să gândească și să acționeze independent, responsabil. Sloganul acestei alternative se poate traduce prin —ajută-mă să pot face singur. Filosofia metodei de educație Montessori se bazează pe preocuparea de a oferi tuturor copiilor oportunitatea de a se dezvolta la potențialul lor maxim și libertatea de a găsi soluții pentru propriile lor probleme. Cheia învățării complete este considerată automotivarea, de aceea, copilul și învățarea sunt situate pe primul loc, iar predarea și programa de educație pe locul al doilea. Susținătorii educației Montessori pledează pentru conceperea unui mediu de instruire bazat pe obiecte mici, ușor de manipulat și detaliate din punct de vedere vizual. Metoda de educație este o metodă științifică, bazată pe observarea obiectivă a copilului, pe pregătirea mediului de instruire pe baza observațiilor realizate și pe conceperea programei de educație în mod creativ, funcție de nevoile copilului [1, 9].

Alternativa Montessori are la bază două principii:

- pregătirea unui mediu cât mai natural, care să ajute și la dezvoltarea copilului;
- observarea copilului care trăiește în acest mediu, astfel conturându-i-se potențialul fizic, mental, emoțional și spiritual; se optează pentru grupe combinate, unde cei mari îi ajută pe cei mici.

Finalitatea acestei alternative este cunoașterea realității, prețuirea valorilor morale, activități de întrajutorare, dragoste și adeziune față de valorile estetice ale vieții, față de știință și umanism.

Maria Montessori (1870-1952) pune în centrul educației respectarea deplină a libertății de manifestare și exprimare a copilului. Autoarea are în vedere perioada de debut a educației, cu referință specială la formarea copilului în mediul preșcolar, pentru care Montessori a proiectat, în 1907, instituția denumită „Casa dei bambini”. Ideea de respectare și de valorificare deplină a libertății celui educat, constituie premisă și condiție psihologică fundamentală pentru reușita educației la vârsta preșcolară, atât de importantă pentru individ, cât și pentru familie, pentru comunitate, pentru societate în perspectivă imediată și mai ales pe termen mediu și lung. Metodologia de cercetare, avansată de Maria Montessori, preia critic tehnicile propuse de psihologia experimentală. În „Metoda pedagogiei științifice”, Maria Montessori critică tendința pedagogiei experimentale de a reduce cunoașterea copilului „la măsurători antropometrice și la întocmirea unor statistici care surprind doar semnul exterior al realității psihice infantile”. Metoda propusă de ea este cea a observării copilului în condițiile manifestării libere a acestuia într-un „mediu convenabil” care respectă integral natura specifică a personalității sale [6]. Metodologia didactică se bazează pe cunoașterea „sufletului copilului care nu se dezvoltă la întâmplare”, ci pe baza resurselor sale psihologice, a instinctelor specifice „perioadei senzitive”. În acest sens, „libertatea devine o metodă de educație”. Ea implică folosirea unui material didactic bogat (figuri, corpuri geometrice de diferite mărimi și culori) valorificat nu doar în joc, ci și în muncă de construcție care oferă satisfacții speciale. Ea consideră că deja la copii „se manifestă și instinctul muncii (munca fiind instinctul fundamental al omului)”. În plan

psihologic, „munca angajează mâna care este instrumentul de exprimare al inteligenței umane, este organul minții”[5].

Scopul educației preșcolare, realizat în prima copilărie, este de „a dezvolta acest organ al minții”. Este convingerea și concluzia pedagogică exprimată de Maria Montessori – „în prima copilărie, mâna ajută dezvoltarea inteligenței” într-un mediu care creează premisele și condițiile pentru manifestarea optimă a libertății de acțiune a copilului conform resurselor sale psihologice interne [8, p. 51-57].

Maria Montessori și-a creat propriul concept asupra educației copiilor normali și a celor cu deficiență studiind, observând, experimentând. A pornit prin studierea operei unui medic francez, Itard, care a fost cel dintâi ce a încercat educarea metodică a simțului auzului, reușind să redea auzul unor pacienți cu auz deficitar și tot, timp de 8 ani, a avut grijă de sălbaticul din Aveyron. A fost primul educator care a practicat observarea sistematică așa cum se făcea în spitale observarea bolnavilor, în special pentru cei care sufereau de boli ale sistemului nervos. El a dedus o serie de exerciții capabile să modifice personalitatea, vindecând defecte ce ținea individul într-o stare de inferioritate. Cel ce a aplicat, a modificat și a completat metoda lui Itard a fost Edouard Seguin, învățător și apoi medic. A lucrat cu copiii de la un ospiciu din Paris, pe care i-a adunat într-o mică școală și apoi în Statele Unite ale Americii, metoda sa de lucru numindu-se metoda fiziologică. Această metodă nu a fost atât de bine înțeleasă de educatorii vremii. Nu se credea că o nouă educație îi poate ridica pe deficienți la un nivel superior și, cu atât mai puțin, nu se credea că o metodă de educație, cu ajutorul căreia se poate ridica nivelul deficienților, ar putea ridica nivelul copiilor normali. Seguin considera că educatorii ce lucrează cu deficienți trebuie pregătiți să joace rolul de seducător. El voia ca aceștia și vocea lor să aibă farmec, să se îngrijească meticolos de înfățișarea lor, să se facă cât se poate de atrăgători. „Gesturile lor și modulațiile vocii ar trebui rafinate cu aceeași grijă cu care marii actori se pregătesc pentru scenă, pentru că ei trebuie să trezească marile sentimente ale vieții în niște suflete fără vlagă și fragede” a înțeles Maria Montessori din opera lui Seguin. Aceasta este cheia secretă care constă în acțiunea asupra spiritului și este foarte eficace în educarea deficienților. Maria Montessori a lucrat după cartea lui Seguin și a acordat o mare atenție experiențelor lui Itard, a comandat un material didactic foarte bogat care era un mijloc miraculos, foarte eficient în mâna celui ce știa să se folosească de el, dar care nu atrăgea atenția deficienților. La aceștia nu materialul atrăgea în mod deosebit atenția, ci vocea educatorului, aceasta îi trezea și-i făcea să manipuleze materialul didactic și să se educe. Făcând o paralelă între educația copiilor cu dezvoltare tipică și a copiilor deficienți, Montessori a observat: punându-i în fața aceluiași material, prima diferență dintre cei doi constă în faptul că deficientul nu arată interes spontan pentru materialul respectiv, trebuie să i se atragă atenția continuu și insistent, invitându-l să observe, să compare, să acționeze [2, 3,7,10].

O altă deosebire între cele două tipuri de copii este „distincția” pe care copilul normal o face între lucruri esențiale și mijloacele secundare, care le scot în evidență pe primele (ex: în educația simțurilor) și în asocierea unui cuvânt cu un obiect, deficientul are nevoie să observe mai mult obiectul pentru a face legătura între înfățișare și denumirea

obiectului. Pentru copilul deficient obiectul în sine nu este un stimul suficient pentru a-i provoca activitatea. Maria Montessori a lucrat doi ani cu copii deficienți și rezultatele muncii sale s-au văzut. Supunând la aceleași probe copii deficienți și copii normali, unii copii deficienți au obținut rezultate mai bune decât cei normali. Atunci s-a gândit să aplice metoda sa și în lucrul cu copiii normali și acest fapt a început să se aplice în „Casele dei bambini”. Prima școală a fost înființată în zonă periferică a Romei, zonă defavorizată, cu familii nevoiașe, într-un cartier muncitoresc [4].

Modelul pedagogic Montessori pune copilul în centru. Copiii învață într-un mediu noncompetitiv, care-i susține în permanența, concentrându-se pe individualitatea copilului și pe nevoile lui specifice. Copiii sunt încurajați să muncească independent, în ritmul lor, educatorul putând să lucreze cu fiecare în parte sau în grupuri mai mici. Grupa Montessori e formată din copii cu vârste cuprinse între 0-3 ani, 3 - 6 ani , 6 – 9 ani și 9 – 12 ani; metoda a fost extinsă de la naștere până la vârsta adultă. Pot fi duși copii la grădinițele Montessori de la 6 luni în Italia. Copiii învață astfel atât de la educatori, dar și independent sau unii de la alții. Acest sistem atribuie copiilor anumite responsabilități și îi ajută să își dezvolte stilul personal de acumulare a cunoștințelor, timp în care educatorii acționează ca un ghid care le încurajează și le facilitează acțiunile [12].

Un principiu esențial al educației Montessori este că educatorul trebuie să fie în permanență atent la ce face copilul și nu invers. Educatorul este, desigur, o parte foarte importantă a acestui proces. El trebuie să creeze mediul deosebit și ordonat, în care copilul să poată să învețe. Educatorul nu se amestecă niciodată când copilul este concentrat. Copilul nu este corectat când greșește, se consideră că încă nu a ajuns să stăpânească suficient conceptul respectiv. Educatorul nu pedepsește, dar nici nu oferă recompense. Singura recompensă este mulțumirea de sine [5]. Evaluarea se face prin portofolii, observare directă de către profesor și prin fișe de progres. Esențială pentru ea a fost afirmația lui Wundt: „Toate metodele psihologiei experimentale pot fi reduse la o singură metodă: la observarea organizată cu precizie”. A început cu studiul dezvoltării copiilor, creșterea morfologică, studiind, măsurând și înregistrând anual în fișa de dezvoltare a fiecărui copil. Domenii pentru care a explicat aplicarea metodei: natura, educația simțurilor, educația mișcărilor, aritmetică, geometrie, desen, muzică, gramatică, lectură.

Mediul și materialele dintr-o clasă Montessori. În mod normal, prin această metodă, copiii au o mare libertate de exprimare, o mare libertate de mișcare, ceea ce-i determină să-și dezvăluie nevoile și aptitudinile. Ambianța îi ajută în acest sens, le impulsionează activitatea spontană și-i determină să caute, să observe, să încerce. Mediul facilitează toate acestea. O sală de clasă cuprinde mobilier școlar pe mărimea copilului: măsuțe de diferite forme, foarte ușoare pe care copiii, chiar și cei mai mici, să le poată transporta; scaune elegante, adaptate la proporțiile corpului copilului mic; fotolii de lemn cu brațe largi și mici fotolii de nuiele; dulapurile sunt foarte simple, joase, ușoare, unele fără uși, iar altele închise cu uși, fiecare cu altă cheie, cu broaște la înălțimea copiilor, încât ei să le poată descuia și încuia, să poată așeza obiecte pe rafturi. Împrejurul sălii de clasă, pe pereți, la un nivel accesibil copiilor, se pun table negre de scris și mici tablouri ce reprezintă scene din familie plăcute, animale, flori, etc. Mobilierul mai cuprinde măsuțe pătrate pentru o singură

persoană și altele de diferite forme și mărimi, care se acoperă cu șervete de pânză și se împodobesc cu vase pentru flori verzi; un lavoar foarte scund, accesibil și copiilor de trei sau patru ani, cu margini laterale, pe care să se pună săpun, periute și prosoape. În școlile Montessori există și un tablou emblemă: „Madona cu scaunul” al lui Rafael, pe care copiii poate nu-l înțeleg, dar îl rețin ca simbol al culturii italiene [12].

Materialele utilizate au fost alese după experimente psihologice minuțioase, făcându-se o selecție a materialului utilizat de Itard și Seguin în încercările lor de a educa copiii deficienți. El constă atât în obiecte utilizate ca probe în psihologia experimentală, cât și dintr-o serie de materiale stabilite de autoare în primele sale activități experimentale. Criteriile de alegere lor au fost: modul în care au fost utilizate acestea de către copii, frecvența folosirii, reacții provocate acestora, dezvoltarea pe care au adus-o copiilor; apoi criterii legate de formă, culoare, dimensiuni, sunet, asperități, greutate, temperatură. Exemple de materiale: grup de corpuri geometrice de aceeași formă și aceeași culoare, dar cu dimensiuni gradate; corpuri geometrice cu forme diferite și culori diferite; obiecte cu greutate diferite, dar de aceeași mărime; ansamblu de tăblițe de lemn de diferite nuanțe gradate; colecție de clopote care produc sunete muzicale, etc. Fiecare grup de material reprezintă aceeași calitate, însă în grade diferite, gradația variind, pe cât posibil, matematic, având deci la extreme un „maximum” și un „minimum”, care, așezate unele lângă altele constituie contrastul cel mai vizibil în cadrul seriei. Acesta, fiind evident, îl face pe copil să constate calitățile materialului, să fie atras de el, să rețină cu ușurință, să repete exercițiul cu plăcere [11].

Maria Montessori a urmat un drum al ei, deosebit de acela al altor cercetători de pe vremea sa. Ea a combătut în mod stăruitor pe acei pedagogi și psihologi care decretau că diferențele de capacitate mentală constatate prin teste ar fi native și fatale, imposibil de schimbat prin educație și instrucție. Maria Montessori a dovedit prin cercetări experimentale că măsurarea inteligenței, a aptitudinilor și a cunoștințelor copiilor prin teste nu relevă întotdeauna nivelurile de capacitate nativă, ci nivelurile de educație și instrucție, de exercitare a capacităților native ale copiilor. Ea a dovedit că omul în devenire pe care copilul îl construiește în sine nu este numai un simplu produs biologic, ci, mai ales, un produs social al mediului uman, al relațiilor sociale, al condițiilor materiale și culturale în care se dezvoltă și care pot favoriza sau frâna sau care pot devia dezvoltarea naturală, sănătoasă, normală și deplină a potențialităților imense care zac în fiecare copil.

Concluzii

Maria Montessori a elaborat o teorie pedagogică bazată pe respectul pentru copil, pentru nevoile sale. Educația echivalează cu a învăța copilul să gândească și să acționeze independent, într-o manieră responsabilă. De aceea educatorul este mai degrabă un creator al situațiilor de învățare, decât o persoană care predă în mod direct anumite cunoștințe. Pedagogia Montessori accentuează importanța prezentării de materiale educative potrivite în timpul fiecărei perioade. Metoda este aplicată în grădinițe și școli din lumea întreagă, iar producătorii de jucării au diversificat ideile inițiale, fiind liberi să își recomande jucăriile ca fiind „Montessorii”.

Această teorie s-a răspândit cu mare rezeziune în întreaga lume, câștigând numeroși adepți și contribuind la crearea unui adevărat curent: montessorianismul. Aceasta a atras atenția contemporanilor asupra copilului, asupra drepturilor sale și a necesității de a i se crea condiții de dezvoltare pe măsura vârstei lui. Astfel, copiii își dezvoltă o atitudine pozitivă față de școală și de învățare și un comportament social plăcut și calm.

În urma Metodei Montessori, copiii pot atinge performanțe educaționale mult peste nivelul mediu formate cu ajutorul jocului și într-un mod distractiv. Ei vor fi capabili să primească cu plăcere și cu interes sarcinile școlare chiar și să-și asume alte sarcini. S-a dovedit faptul că se formează caracterul, formarea acestuia fiind la fel de importantă ca și formarea academică. Se dezvoltă o curiozitate statornică și concentrare, inițiativă și perseverență, încredere în sine, simțul ordinii, abilitatea de a lua decizii, simțul responsabilității, deprinderi de autocontrol și autodisciplină.

Pedagogia Montessori are succes în întreaga lume, există aproximativ 8.000 de astfel de școli pe toate continentele. Modelul pedagogic Montessori pune copilul și nu profesorul în centrul activității din colectiv. Copiii Montessori învață într-un mediu liber, neînfuzat artificial cu spirit de competiție socială care să îi traumatizeze de mici. Într-adevăr, prin aplicarea acestei metode este respectată personalitatea și independența copilului, sunt respectate legile naturale de dezvoltare a spiritului uman. Pedagogia Montessori asigură dezvoltarea completă a copilului: intelectuală, fizică, emoțională și spirituală, și creează cetățeni responsabili și implicați.

Refrințe bibliografice:

1. ALBU, G., *Introducere într-o pedagogie a libertatii*, Iasi, Polirom, 1998
2. ALBULESCU, Ion, *Doctrina pedagogice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2009
3. CATALANO, H., (coordonator), *Dezvoltări teoretice și instituționale în alternativele educaționale*, Editura Nomina, 2011
4. MONTESSORI, M., *Descoperirea copilului*. trad. București: EDP, 1977, 316 p.
5. MONTESSORI, M., *Mintea absorbantă* –traducerea de Marcel Căpraru, Editura Apa, Drobeta Turnu Severin, 2006
6. MOISESCU, N., *Școala veche și școala nouă*. București: Cultura Românească S.A.R., 1938, 128 p.
7. POPOVICI, Șt., *Pedagogia alternativă*, Editura Polirom, Iași, 2001
8. SKINNER, F., *Revoluția științifică a învățământului*. trad. București: EDP, 1971. 224 p.
9. [file:///D:/Materiale%20teze%202020/Psihopedagogia Invatamantului Prescolar Definitivat.pdf](file:///D:/Materiale%20teze%202020/Psihopedagogia%20Invatamantului%20Prescolar%20Definitivat.pdf)
10. [*http://www.montessorihaus.ro/schule/pedagogia-montessori-mario-montessori.htm](http://www.montessorihaus.ro/schule/pedagogia-montessori-mario-montessori.htm)
11. [*http://www.montessori.org.ro/documents/CeEsteEducatiaMontessori.pdf](http://www.montessori.org.ro/documents/CeEsteEducatiaMontessori.pdf)
12. [*http://www.gradinitamontessori.ro/resources/284_Ghidul_Montessori_Parinti_MKB_2011.pdf](http://www.gradinitamontessori.ro/resources/284_Ghidul_Montessori_Parinti_MKB_2011.pdf)